

Eucharistie a evoluce

Metodologický naturalismus a inteligentní plán

Za ten titulek se omlouvám. Pojem „eucharistie“ používám jen jako úvodní příklad pro úvahu o evoluci. Eucharistie je starý biblický výraz, synonymum pro večeři Páně. Obecně je to výraz neutrální a z věcného hlediska nic nebrání tomu, abychom ho používali i v naší církvi. Což se podle nových Duchovních zásad Církve bratrské (2017) i děje: jejich článek 35 má nadpis „Svatá večeře Páně – eucharistie“. Věc ale není tak jednoduchá, neboť „eucharistie“ je běžně používaným a dávno zavedeným označením pro katolické pojetí této svátosti, které je od toho našeho zásadně odlišné. V citované části našich Zásad je sice uvedeno, že „Rozdělovat nás nemusejí odlišná chápání Kristovy přítomnosti ve svaté večeři Páně“, to ale jistě neznamená, že katolické pojetí můžeme bez výhrad sdílet. Naopak, katolické chápání kněžství, mše a transsubstanciacie představuje už od doby reformace pro interkomunio trvalou překážku. Vzhledem k tomuto stavu věci tak vzniká otázka, proč pojem, zatížený tak výraznou negativní konotací, v naší církvi vůbec zavádět. Ano, z toho obecného hlediska to možné je. Vzhledem k té specifické situaci se to však jeví jako nesrozumitelné a matoucí. Proč se nutit do používání pojmu, který v naší církvi nemá tradici a kde označení „večeře Páně“ zcela vyhovuje?

S pojmem „evoluce“ je to podobné. Používáme ho, aniž domýšlíme všechny souvislosti. Koncept evoluce je – v tom základním smyslu – výrazem snahy vysvětlit původ živého světa (vč. člověka) bez Boha. Tak tomu rozuměl už Darwin: „Pokud jsem se zmýlil v hodnocení významu přírodního výběru, což ale ani zdaleka nepřipouštím, tak jsem alespoň – jak doufám – podstatnou měrou přispěl k překonání dogmatu o speciálním stvoření,“ napsal americkému botanikovi Asa Grayovi (1861). Anebo v podání jednoho fyzika dnešní doby: „Příběh stvoření vyprávěný naší generací je tento: Svatou Trojicí je Prostor, Čas a Hmota. Není tu žádný Stvořitel, jehož božská ruka by převedla kosmos do stavu Bytí. Vesmír se zrodil sám o sobě coby nepatrná bublinka prostoru, jež spontánně přešla z moře nicoty v existenci.“ Evoluce je primárně ideologický koncept, a jako takový je pro nás zcela nepřijatelná. O tom není třeba vést nějakou diskusi.

Jinou věcí je koncept evoluce teistické, kterou někteří v naší církvi přijímají s odůvodněním, že to odráží neutrální poznání vědy. Základním přístupem vědy je přece, argumentují, metodologický naturalismus, pro který jsou nějaké nadpřirozené (mimo-přírodní) prvky nepřijatelné. Metodologický naturalismus je nahlížen jako obecně platný přístup zkoumání přírody, který je nutno respektovat. To je ale postulát, který si musíme důkladněji objasnit. Použijme k tomu starý teleologický argument, známý z knihy Williama Paleye *Přírodní teologie* z r. 1802: Když někdo najde v nějaké pustině hodinky, logicky začne uvažovat o jejich tvůrci z důvodu jejich zjevné konstrukce, i kdyby předtím žádné hodinky nikdy neviděl. Stejně je to s naším světem plným nejrůznějších výtvorů, ať už technických či uměleckých: Stojí za nimi plán, inteligence a tvůrčí potenciál člověka. Všechny tyto věci – stavby, stroje, knihy, umělecká díla atp. – vznikly v souladu s přírodními zákony, bez účasti člověka by tady ale nebyly. Jejich vznik se přístupem metodologického naturalismu nedá vysvětlit. Tento samozřejmý princip je – jaksi mimochodem – zmíněn i v Novém zákoně: „*Každý dům přece někdo postavil*“ (Žd 3,4).

Analogie s živým světem je srozumitelná a dobře odůvodněná: Když pátráme po původu biosféry, tak zjišťujeme, že vykazuje rysy, které ukazují směrem ke skryté inteligenci. Výsledky takových exaktních věd, jako je makromolekulární chemie, biochemie či teorie informace vedou k závěru, že vznik a strukturu živého světa není možné samovolnými přírodními procesy vysvětlit. Uvedme si několik příkladů. (1) Louis Pasteur svého času vyvrátil teorii samoplození, když kolem roku 1862 důmyslnými experimenty prokázal, že život vzniká jen ze života. Evoluce se svým tvrzením o

abiogenezi (vzniku života z neživé hmoty) dostává s tímto bezpečným poznáním vědy do zásadního rozporu. (2) Molekula DNA obsahuje genetickou informaci, biochemie buňky je světem složitých, informačně řízených molekulárních procesů. Vysvětlovat to nějakou samoorganizací hmoty, nahodilými přírodními procesy, je totéž jako vyprávět dětem pohádky; s realitou to nemá nic společného. (3) Nový biologický druh může vzniknout jedině zásadní reorganizací genomu, jejímž výsledkem je vznik odlišného tělního plánu nového organismu. Něco takového předpokládané evoluční mechanismy, které jsou slepé a nesledují žádný cíl, nemohou zajistit. Závěrem tedy:

1. Metodologický naturalismus není přístup s všeobecnou platností, nýbrž má svá omezení. Přesvědčivým důkazem jsou artefakty naší technické civilizace, vázané na tvůrčí potenciál (inteligenci) člověka. Ke vzniku (původu) těchto artefaktů nemá metodologický naturalismus co říci. Pokud se jedná o biosféru, evoluční biologie nepředstavuje nesporné, prokázané poznání vědy. Je to jen jedna ze dvou základních možností výkladu našeho světa, jejíž základní pozice není vědecká, nýbrž ideologická.
2. Pro případy, kdy známe (resp. za nějakým dílem tušíme) existenci autora, je logicky správným a vědecky korektním přístupem teorie inteligentního plánu. Americký biochemik Dr. Behe píše, jak ho ohromil vysoce složitý svět živé buňky: „To není náhodný shluk nějakých součástí, to je vyprojektováno!“ Živý svět ukazuje ke Stvořiteli (Ř 1,20). To neznamena, že Bohem jen suplujeme svoji neznalost a že ho odsouváme do problematické pozice „Boha mezer“. To by bylo naprosté nepochopení situace. Prof. Lennox, matematik z Oxfordu a známý křesťanský apologeta, to vysvětluje v knize zaměřené do hraniční oblasti mezi vědou, filozofií a teologií: Postoj inteligentního plánu pramení nikoliv z naší neznalosti, nýbrž naopak vyvěrá z našeho prohlubujícího se poznání. V jeho základu není naše neznalost, nýbrž naopak hlubší vhled do povahy zkoumané reality.
3. Z ideologického i metodologického hlediska je evoluce antitezí, protikladem stvoření. Pojem „evoluce“ je výhradním majetkem sekulárního, naturalistického vidění světa. Obdobným základním pojmem biblického teismu je „stvoření“, které vypovídá o skryté, transcendentní dimenzi reality. Tomu by měl odpovídat způsob našeho vyjadřování. Při úvahách o minulosti živého světa nemá poučený křesťan žádný důvod mluvit o evoluci, nýbrž jedině o dějinách života. Když přemýšlíme o vzniku vesmíru a Země, o původu života a člověka, či o vzniku složitého světa buňky, máme všechny důvody – biblické i přírodovědecké – abychom za tím vším spatřovali působení skrytého, mocného Stvořitele.

Josef Potoček

Použité prameny:

Vyznání víry a Zásady Církve bratrské, Rada CB 2017

Marcelo Gleiser, *Trhlina ve stvoření světa*, Praha 2010

Michael J. Behe, *Darwinova černá skříňka*, Praha 2001

Erki V. Kojonen, *Intelligent Design: A Theological and Philosophical Analysis*, Helsinki 2014

John Lennox, *Hat die Wissenschaft Gott begraben?* SCM 2009

Připraveno pro portál cb.cz, duben 2019